

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE DEĞERLER VE MUTLULUK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*

Yalçın ÖZDEMİR** Nermin KORUKLU***

Özet

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde değerler ile mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırma grubu, yaşları 19 ile 23 arasında değişen ve yaş ortalamaları 19.76 (ss=1.8) olan 226 üniversite öğrencilerinden oluşmuştur. Katılımcıların mutluluk düzeylerini ölçmek için “Özel Mutluluk Ölçeği”, değer yönelimlerini ölçmek için “Schwartz Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarının belirlenmesinde tesadüfî örneklem yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde, korelasyon ve çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Korelasyon sonuçlarına göre geleneksellik değeri dışındaki bütün değer yönelimleri mutlulukla anlamlı ilişki göstermektedir. Çoklu regresyon analizi sonuçları hazcılık, evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin mutluluğu yordamada en güçlü değer yönelimleri olduğunu göstermiştir. Sonuçlar değerler ve mutluluk ilişkisi ile ilgili önceki bulgular ışığında tartışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Mutluluk, değerler, üniversite öğrencileri.

---

* Bu araştırma Adnan Menderes Üniversitesi’nde gerçekleştirilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı, Aydın. yalcin.ozdemir@adu.edu.tr

*** Yrd. Doç. Dr. Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı, Aydın. nonerkoruklu@gmail.com.

INVESTIGATING RELATINSHIP BETWEEN VALUES AND HAPPINESS AMONG UNIVERSITY STUDENTS

Yalçın ÖZDEMİR

Adnan Menderes Üniversitesi
yalcinozd@yahoo.com

Nermin KORUKLU

Adnan Menderes Üniversitesi
nonerkuruklu@gmail.com

Abstract

The purpose of this study was to examine the relationship between values and happiness of university students. The research group consisted of 226 university students, ranging from 19 to 23 years of age and mean age is 19.76 (ss=1.8). “Subjective Happiness Scale” was used to measure happiness levels of participants and “Schvartz Value Survey” was used to measure value priorities. Random sampling was used to select the participants for the study. Statistical treatment included correlation and multiple regression analysis. According to the bivariate correlation analysis, except for tradition value all other value types significantly correlated with happiness. Results of regression analysis showed hedonism, universalism and benevolence as were the best predictors of happiness. Implications of the results are discussed with reference to the prior findings on the relation between values and happiness.

Key words: Happiness, values, university students

GİRİŞ

Mutluluk (ya da alanyazında daha çok kullanılan haliyle öznel iyi oluş) insan yaşamının bütün alanlarını etkileyen önemli bir kavram olarak uzun zamandır araştırmacıların ilgisini çekmektedir (bkz., Diener, 1984). Öznel iyi oluş kişinin hissettiği olumlu duyguların olumsuz duygulardan çok olması ve genel olarak yaşamdan alınan doyum olarak tanımlanmaktadır (Diener, 1984). Mutlu insanların daha az mutlu insanlardan yaşam olaylarını yorumlamaları, değerlendirmeleri ve onlara tepkide bulunma biçimleri açısından farklılık gösterdikleri belirtilmiştir (Lyubomirsky, 2001). Evrimsel bakış açısından olumlu iyilik halinin bireyi keşfetmeye güdülemede ve stresli yaşam olayları ile baş etmede sağladığı destekle uyum sağlamaya yönelik bir işlevinin olduğu vurgulanmaktadır (Diener ve Diener, 1995). Araştırmalarda mutluluğun çeşitli olumlu sonuçları olduğu ve psikolojik rahatsızlıklara karşı koruyucu bir etkisi olduğu gösterilmiştir. Örneğin mutluluğun sağlıklı olma, yüksek yaşam doyumu, olumlu kişilerarası ve duygusal ilişkiler ve iş yaşamında başarılı olma gibi değişkenlerle ilişkili olduğu bulunmuştur (Lu, 1995; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005).

Mutluluğun doğası, mutluluğu etkileyen faktörler ve onun sonuçları ile ilgili oldukça geniş bir alanyazın bulunmaktadır (bkz., Diener, Suh, Lucas ve Smith, 1999). Headey ve Wearing (1989) kişiliğin temel mutluluk düzeyini belirlediğini ileri sürmüştür. Bazı çalışmalarda dışadönüklük, nörotizm gibi kişilik özelliklerinin mutluluk ile olumsuz ilişkili olduğu gösterilmiştir (Argyle, 2001; Francis, 1999; Spangler ve Palrecha, 2004). Uyum düzeyi (Michalos, 1985; Parducci, 1984), amaçlar (Emmons, 1986; Omodei ve Wearing, 1990), yaşam olayları (Headey ve Wearing, 1989) ve genetik faktörler (Costa ve McCrae, 1980, 1984) mutluluğun önemli belirleyicileri olarak birçok araştırmada ele alınmıştır. Bazı çalışmalar öznel durumların ve yaşam olaylarının mutlulukla ilişkisinin düşük olduğunu göstermektedir. Örneğin Brickman, Coates ve Janoff-Bulman (1978) çalışmalarında bahis oyunlarında çok yüksek para kazanma ile kişilerin mutluluğu arasında çok düşük ilişki olduğunu göstermişlerdir. Genel olarak öznel iyi oluş ya da mutluluk ile gelir düzeyi arasında düşük ya da orta düzeyde ilişki olduğu belirlenmiştir (Haring, Stock ve Okun, 1984; Diener, Sandvik, Seidlitz ve Diener, 1993). Derleme çalışmalarında Diener ve arkadaşları (1999) var olan bulguların gelir ve mutluluk arasında doğrudan nedensel bir ilişkiden söz etmenin güç

olduğunu belirtmektedirler. Bu çalışmalara göre hem bireysel düzeyde hem de ülkeler düzeyinde gelirdeki artışla birlikte mutluluk düzeyinde de doğrusal bir artıştan söz etmek olanaklı görünmemektedir. Burada bireylerin mutluluğunu açıklayabilecek başka etmenlerin araştırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu etmenlerden biri kültürlerarasında farklılık gösterebilen değer yönelimleridir (Hellevik, 2003; Lu ve Shih, 1997). Değerlerle mutluluk ilişkisi insan yaşamının bir amacının olmasına ve anlam arayışına dayanmaktadır. Inglehart (1990) toplumların endüstrileşme düzeyleri arttıkça o toplumlarda “post-materyalistik” değerlerin arttığını ve bunun da bireylerin mutluluğunu olumlu yönde etkilediğini ileri sürmüştür.

Mutlulukla ilgili Batılı kuramlar temel olarak bireyci benlik kurgusu üzerine dayandırılmaktadır. Markus ve Kitayama (1991) tarafından “bağımsız benlik kurgusu” (independent self construal) olarak tanımlanan bu özellikler benlikle ilgili batılı kavramsallaştırmayı ifade etmektedir ve bireyin mutluluğunu da bireyin bağımsızlığı ile ilgili alandaki gereksinimlerinin karşılanmasına bağlamaktadır (Deci ve Ryan, 2000). Bir başka ifadeyle bu kültürel yaklaşıma göre bireyin mutluluğu yine bireyin kendiyile ilgili özelliklere ya da kendisine bağlanmaktadır. Diğer yandan doğu toplumlarında başkalarıyla bütünleşme, aile bağlarına önem verme ve bağlılık önemli kültürel amaçlar olarak belirtilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Bu toplumlarda gelenek-görenekler, sosyal roller, bireyin toplumsal yönü ve toplum için yararı sıkça vurgulanmaktadır (Markus ve Kitayama, 1998) ve bu toplumsallaşma sürecinin sonucu ortaya çıkan benlik “karşılıklı bağımlı benlik kurgusu” (interdependent self construal) olarak isimlendirilmektedir (Markus ve Kitayama, 1991). Buna bağlı olarak birçok Doğu toplumunda toplumsal iyilik durumu, toplumsal zenginlik ve toplumun yararına çalışma vurgulanan değerlerdir. Bu kültürel tartışmalara dayanarak Doğu toplumlarında mutluluğa giden yol daha çok toplumsal olarak çizilen rolleri yerine getirmekten geçerken, Batı toplumlarında bireyin kendi amaç ve hedeflerine ulaşması, haz odaklı yaşamasından geçmektedir.

Schwartz (1994) değerleri kişinin ya da diğer sosyal oluşumların hayatına yol gösterici ilkeler olarak tanımlamaktadır. Değerler insanların sadece kendi ilgilerini geliştirmelerini güdüleyen değerlerden, uzak ve yakındaki diğer insanların ve doğanın refahını koruma ve geliştirmeye kadar uzanan geniş bir alanı kapsamaktadır (Schwartz, 1992). Schwartz (1994) 10 farklı değer tipi belirlemiş ve farklı kültürlerin kendine ait

değerlerinin 10 farklı değer tipinden biri içerisinde yer alacağını ileri sürmüştür. Bu değer tipleri güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenliktir. Bu değerler Schwartz (1994) tarafından tablo 1’de verildiği şekilde tanımlanmıştır.

Tablo 1. Amaçları açısından değerlerin tanımları

Güç (Power): Sosyal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerinde kontrol (sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek)

Başarı (Achievement): Toplumsal standartlara göre yetkinlik ve kişisel başarı (başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak)

Hazcılık (Hedonism): Keyif, hayattan tat alma (keyif, yaşamından tat alma, kendine yönelme)

Uyarılım (Stimulation): Heyecan, yenilik, değişiklik (girişken, atılgan, cesur, yaşamda değişiklik, heyecanlı bir yaşam)

Özyönelim (Self-direction): Bağımsız düşünmek, kendi eylemlerini seçmek, keşfetme, yaratma (yaratıcılık, özgürlük, bağımsızlık, merak, kendi amaçlarını seçebilme)

Evrenselcilik (Universalism): İnsanları anlama, değer verme, koruma, hoşgörülü olma, insanların iyiliğini isteme ve doğayı koruma (geniş fikirli olma, bilgelik, sosyal adalet, eşitlik, dünyada barış isteme, güzel bir dünya isteme, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma)

İyilikseverlik (Benevolence): Yakın ilişkide olunan kişilerin iyiliğini isteme, refahını koruma ve geliştirme (yardımsever, dürüst, bağışlayıcı, vefalı, sorumluluk sahibi)

Geleneksellik (Tradition): Geleneksel kültüre ya da dine ait olan geleneklere ve düşüncelere saygı duymak, kabul etmek ve bağlanmak (alçak gönüllü olma, hayatın kendine verdiklerini kabullenme, dindar olma, geleneklere saygılı olma, ılımlı olma)

Uyma (Conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal normları ihlal edebilecek eylemlerden sakınma ve kendini denetleme (kibarlık, itaatkâr olma, kendini denetleyebilme, anababaya ve yaşlılara değer verme)

Güvenlik (Security): Toplumun, ilişkilerin ve kişinin kendi benliğinin güvenliği, bütünlüğü ve dengeli olması (aile güvenliği, toplumun güvenliği, toplumsal düzenin sürmesini isteme, temiz olma, bağlılık duygusu).

(Kaynak: Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, s.61).

Bireylerin mutluluğuna değerler açısından bakıldığında Schwartz (1994)'in geliştirdiği değerlere göre kişisel başarı, hırs, yeteneklilik gibi “başarı”, zevk alma ve eğlenceli bir hayat ve zevk ile ilgili “hazcılık” ve bağımsız düşünme, hareket etme gibi özellikleri içeren “kendi kendini yönetme” değerlerinin batıda yaşayan bireylerin mutluluğu ile ilişkili olabileceği sonucuna varılabilir. Diğer yandan aile, arkadaşlar ve yakın çevrenin refahını korumak ve artırmak ile ilgili “iyilikseverlik”, geleneksel kültüre, kültürel değerlere önem vermeyle ilgili “gelenek” değerlerinin doğu toplumlarında yaşayan bireylerin mutlulukları ile daha güçlü bir ilişki göstereceği söylenebilir. Batılılar için önemli olan kendi benliğini önemseme ve ortaya koymayı ifade eden “özgenişletim” gibi değerlerin Doğu toplumları için çok önemli olmadığı; buna karşın Japonya gibi gelenekselliğin önemli olduğu doğu toplumlarında kendini eleştirme ve kendini geri planda tutma ya da gizleme gibi değerlerin daha önemli olduğu ifade edilmektedir (Heine, Lehman, Markus ve Kitayama, 1999; Kitayama ve Markus, 2000). Bazı araştırmalarda sosyal bütünleşme ve başkalarını düşünme gibi toplulukçulukla ilgili değerlerin Çinlilerin mutluluk düzeylerini artırdığı ancak aynı etkinin İngilizler için geçerli olmadığı gösterilmiştir (Lu, Gilmour ve Kao, 2001). İçinde yaşanılan kültürel ortam birey için hangi değerlerin önemli olduğunu, buradan da bu değerlerin bireyin mutluluğu ile nasıl ilişki göstereceğini belirlemektedir.

Diğer yandan, bütün araştırma sonuçları kültürün mutluluk üzerinde etkisinin karmaşık ve çok yönlü olduğunu göstermektedir. Ancak bireyin sahip olduğu kültür ya da değerlerle genel anlamda o kültürde önemli olan değerler arasındaki uyumun bireylerin uyumları üzerinde önemli etkisi olduğu kabul edilmektedir. Daha önce de vurgulandığı gibi söz konusu toplum bireyci bir toplum ise kişisel başarı, haz gibi bireyci değerlerin, toplulukçuluğun daha egemen olduğu bir toplumsa ilişkisellik, bağlılık, diğerlerini düşünme ve onlar için mücadele etme gibi değerlerin mutlulukla olumlu ilişkili olacağı kabul edilmektedir (Ratzlaff ve diğ., 2000). Görgül araştırma bulguları benlik bütünlüğü (self-consistency) ve benlik saygısı gibi değişkenlerin toplulukçu doğu kütlerinde yaşayan bireylerin mutluluklarını yordama gücünün düşük olduğunu göstermektedir (Diener ve Diener, 1995; Suh, 2000). Ancak bazı çalışmalarda da hızlı sosyo-kültürel değişimlerin yaşandığı toplumlarda değişen kültürel değerlerle birlikte hem bireyci değerlerin hem de toplulukçu değerlerin kişilerin mutlulukları üzerinde önemli olduğu gösterilmiştir. Örneğin, Kwan Bond ve Singelis (1997) ABD

ve Çinli katılımcılarla gerçekleştirdikleri çalışmalarının sonucunda Amerikalılar için benlik saygısı mutluluğu yordamada güçlü bir değişken iken, Çinliler için hem benlik saygısı hem de sosyal ilişkiler ve bağlılık mutluluk için önemli bulunmuştur.

Toplulukçu bir kültür olarak sınıflandırılan (Hofstede, 2001) Türkiye’de aile, akrabalar, komşular ve sosyal gruplar arasında yakın bağlar önemlidir (İmamoğlu, Küller, İmamoğlu ve Küller, 1993). Ancak küreselleşmenin de etkisiyle Türkiye’nin tutumlarında, değerlerinde ve benlik tanımlamalarında bireyciliğe doğru bir değişim yaşandığı da belirtilmektedir (Çileli, 2000; Goregenli,1995, 1997; Karakitapoğlu-Aygün, 2002). Görgül çalışmalarda da özerklik, başarı, kendini geliştirme gibi bireyci değerler ile yardımseverlik gibi ilişkisel değer alanlarının öne çıktığı görülmüştür (Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün,1999). Türkiye’nin toplumsal kültürel ortamında yaşanan değişimlerin gençlerin mutlulukları üzerinde etkilerinin olması beklenebilir. Ancak, Türkiye’de gençlerin mutluluğu üzerinde bireycilikle ilgili başarı, haz, özerklik gibi değerlerin mi, yoksa toplulukçulukla ilgili iyilikseverlik, yardımseverlik, geleneksellik gibi değerlerin mi daha etkili olduğunu görgül olarak destekleyecek bulgulara rastlanamamıştır. Tüm bu tartışmalara dayanarak bu çalışmanın amacı güç, başarı, hazcılık, uyarılım ve özyönelim gibi daha çok bireycilikle ilişkili olan değerler ile evrenselcilik, iyilikseverlik, gibi özaşkınlık değerleri ve geleneksellik, uyma ve güvenlik gibi toplulukçuluk ile ilişkili olan değerlerin gençlerin mutlulukları ile ilişkisini incelemektir.

YÖNTEM

Bu araştırma, gençlerin mutluluk düzeylerinin özgenişletim, yeniliğe açıklık, özaşkınlık ve muhafazacı değerler ile olan ilişkisini açıklamaya dönük betimsel bir çalışmadır.

Araştırma Grubu

Üniversitede öğrenim görmekte olan toplam 226 öğrenci araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Bu öğrencilerin yaşları 19 ile 23 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 19.76’ dır (ss=1.8). Araştırmaya katılan öğrencilerin 142’ sini (% 63) kadın, 84’ünü (% 37) erkek öğrenciler oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Mutluluk Ölçeği

Alanyazında mutluluğu ya da öznel iyi oluşu değerlendirmede kullanılan farklı ölçme araçları bulunmaktadır. Bunlardan en yaygın olarak kullanılanı Watson, Clark ve Tellegens (1988) tarafından geliştirilen pozitif ve negatif duygu ölçeğidir ve bu ölçek öznel iyi oluşun duygusal boyutunu değerlendirmektedir. Mutluluğun bilişsel boyutu yaşam doyumu ölçekleri kullanılarak değerlendirilmektedir, bu alanda da en çok bilinen ölçek Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, (1985) tarafından geliştirilen yaşam doyumu ölçeğidir. Bunlara ek olarak mutluluğu tek maddeyle değerlendiren çalışmalar da bulunmaktadır (Andrews ve Withey, 1976). Bu alanda mutluluğu genel olarak değerlendiren ve kişinin mutlu mu mutsuz mu olduğunu değerlendirmede kullanabilecek “öznel mutluluk” ölçeklerinin olmadığı belirtilmektedir (Lyubomirsky ve Lepper, 1999). Böyle bir ölçekle mutluluk daha genel anlamda değerlendirilebilir ve bu durumda daha genel psikolojik bir durum ele alınabilir (Diener, 1994).

Bu çalışmada Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından geliştirilmiş olan “Öznel Mutluluk Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek kişilerin hissettiği genel öznel mutluluğu ölçmeyi amaçlayan 4 maddelik bir ölçme aracıdır ve kişilerin hissettiği genel mutluluğu değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ölçekte yer alan iki madde kişi, kendini hissettiği mutlak mutluluk ve akranlarına göre kendi mutluluk durumu açısından değerlendirmektedir. Diğer iki maddede kısaca mutlu ve mutsuz bireylerin özellikleri tanımlanmakta ve katılımcılardan bu özelliklerin kendilerini ne kadar yansıttığını ifade etmeleri beklenmektedir. Ölçekten alınabilecek puan 4 ve 20 arasında değişmekte ve yüksek puan hissedilen mutluluğun yüksekliğini göstermektedir.

Lyubomirsky ve Lepper (1999) “Öznel Mutluluk Ölçeği” nin kısa olmasına karşın ölçme açısından psikometrik kriterleri karşıladığını belirtmektedirler. “Öznel Mutluluk Ölçeği”nin güvenirlik ve geçerlik değerlendirmeleri üniversite öğrencileri ve yetişkinlerden oluşan toplam 2.732 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma grubunu Amerika ve Rusya’dan katılımcılar oluşturmuştur. Her bir örneklem için ayrı ayrı gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi sonuçları ölçeğin dört maddesinin de tek faktörde toplandığını göstermiştir. Cronbach alfa katsayısı ile hesaplanan iç tutarlık puanları farklı örneklem için .79 ile .94 arasında değişmiştir ve bu değerler ölçeğin farklı kültürlerde ve yaşlarda kullanımını açısından yüksek iç tutarlılığa sahip

olduğunu göstermektedir. Ölçeğin mutlulukla ilişkili olabilecek benlik saygısı, iyimserlik, olumlu olumsuz duygu durumu, dışadönüklük gibi ölçeklerle korelasyonu bütün gruplar için .36 ile .60 arasında çıkmıştır. Ölçeğin var olan mutluluk ve iyi oluş ölçekleri ile ilişki katsayısı .52 ile .72 arasında değişmektedir.

Öznel Mutluluk Ölçeği'nin Uyarılama Çalışması

Ölçeğin faktör yapısının geçerliği için bu araştırmanın örneklem grubunda yer alan 226 üniversite öğrencisine uygulama yapılmıştır. Lisrel 8.3 (Jöreskog ve Sörbom, 1999) programı kullanılarak yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile ölçeğin özgün faktör yapısının Türk kültüründe geçerli olup olmadığına bakılmıştır. DFA sonucu elde edilen uyum indeksleri Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 2. Özgün modele ilişkin uyum indeksleri değerleri

Chi-Square / df (11.96 / 3)	3.96
GFI (Goodness of Fit Index)	.97
AGFI (Adjusted Goodness of Fit Index)	.87
RMSEA(Root Mean Aquare Error of Aproximation)	.08
CFI (Comparative Fit Index)	.89
IFI (Incremental Fit Index)	.90
NFI (Normed Fit Index)	.88
NNFI (Non-normed Fit Index)	.87

Uyum indeksi değeri Kay Kare (Chi-Square) değerinin serbestlik derecesine bölünmesiyle elde edilir ve genel olarak 3'ün altındaki değerler iyi bir uyumu göstermektedir (Şimşek, 2007). Söz konusu değer 3'ün üzerindedir. Kay Kare değerinin örneklem büyüklüğüne duyarlı olması nedeniyle, diğer uyum indeksleri ile birlikte yorumlanması tavsiye edilmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1999). Ayrıca, Artık Ortalamaların Karekökü (RMSEA; Root Mean Aquare Error of Aproximation)

değerinin .08'in altında olması, İyi Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index) ve Uyarlanmış İyi Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index) değerlerinin .90'nın üstünde olması iyi bir uyumu göstermektedir (Şimşek, 2007). Tablo 1'deki değerlere bakıldığında, uyum değerlerinin yeterli düzeyde olduğu ve söz konusu tek boyutlu yapıyı doğruladığı söylenebilir. Ölçeğin Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlılık katsayısının .68 olduğu görülmüştür.

Değerler Ölçeği

Katılımcıların değer yönelimlerini ölçmek için 57 değerden oluşan "Schwartz Değerler Listesi" kullanılmıştır. Katılımcılar toplam 57 değeri ve yanlarında parantez içinde verilmiş olan açıklamaları okuduktan sonra her birini kendi hayatlarını yönlendiren bir ilke olmaları açısından taşıdıkları öneme göre -1 (ilkelerime ters düşer) ile 7 (en üst düzeyde önemlidir) arasında değişen bir ölçek üzerinde değerlendirmektedirler. Ölçek on alt boyuttan oluşmaktadır. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada ana boyut ve değer tipleri ile her bir değer tipi içerisinde yer alan değerlerle ilgili olarak kullanılan Türkçe adlandırmalar esas alınmıştır. Özaşkinlık değer boyutu evrenselcilik (universalizm) ve iyilikseverlik (benevolence), Özgenişletim değer boyutu ise başarı (achievement), güç (power) ve hazcılık (hedonizm) değer tiplerini kapsamaktadır. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından yapılan çalışmada tek tek değerler için Cronbach Alpha ile hesaplanan iç tutarlılık katsayılarının .51-.77, değer grupları için .77-.83 arasında değiştiği görülmüştür. İç tutarlılık katsayıları evrenselcilik için .77, iyilikseverlik için .76, hazcılık için .54, güç için .75, başarı için .66, uyarılma .70, özyönelim .69, geleneksellik .63, uyma .51, güvenlik için .59 olarak bulunmuştur. Ayrıca ana değer grupları iç tutarlılık analiz sonuçlarına baktığımızda; muhafazakârlık grubu için .80, yeniliğe açıklık değer grubu için .81, özaşkinlık değer grubu için .81, özgenişletim değer grubu için .84 hesaplanmıştır.

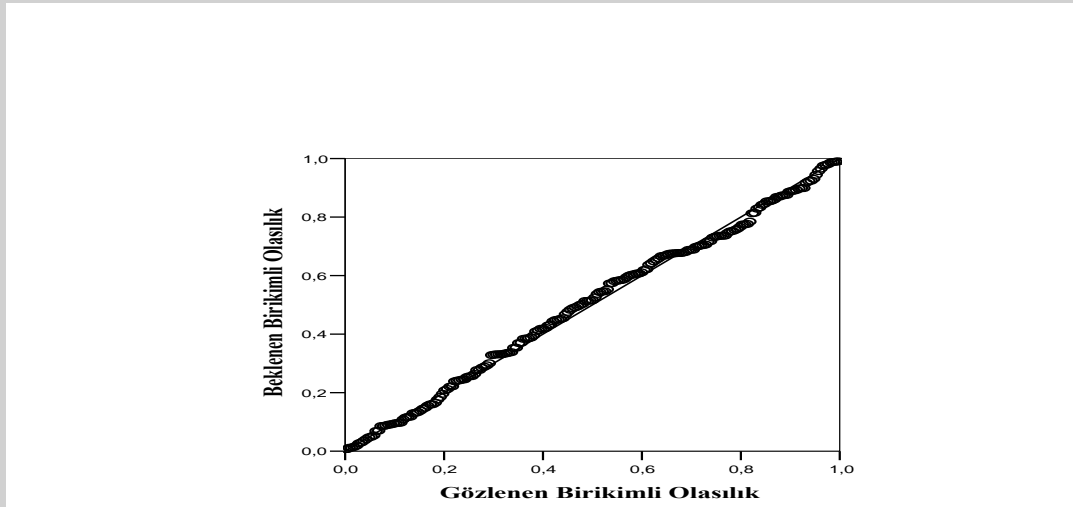
Verilerin Toplanması

Veri toplama araçları olarak kullanılan "Öznel Mutluluk Ölçeği" ve "Schwartz Değerler Listesi" Üniversite öğrencilerinden oluşan 226 kişi üzerinde gönüllülük esasına uygun olarak uygulanmıştır. Bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra veriler üzerinde istatistiksel işlemler gerçekleştirilmiştir. Uygulama 2009-2010 öğretim yılında yapılmış ve ölçekleri yanıtlama süresi yaklaşık 20 dakika olarak hesaplanmıştır.

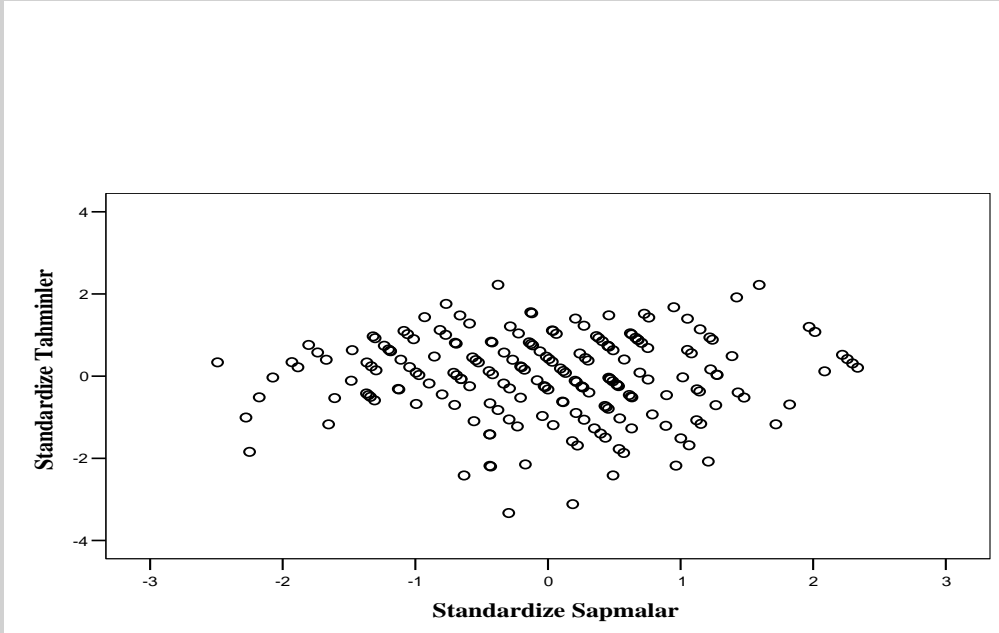
Verilerin Analizleri

Elde edilen veriler SPSS 15.0 paket programına aktarıldıktan sonra, korelasyon ve çok yönlü hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak incelenmiştir. Mutluluk değişkeni ile diğerler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına Pearson Korelasyon katsayısı ile bakılmıştır. Ayrıca güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, geleneksellik, uyma, güvenlik, evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin mutluluğu ne derecede yordadığını belirlemek için çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Veriler 0.05 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

Analiz yapılmadan önce uç değerlerin olup olmadığına bakılmış ve regresyon analizinin “doğrusallık” ve “çok değişkenli normallik” varsayımlarının karşılandığı görülmüştür. Standardize edilmiş sapma değerler ile standardize edilmiş yordanan değerlerin grafiği doğrusallık varsayımının karşılandığını göstermektedir (Şekil 1). Standardize edilmiş sapma değerlerle ilgili olarak çizilen gözlenen ve beklenen birikimli olasılık dağılımı grafiğinde de normal dağılımdan önemli bir sapmanın olmadığı görülmektedir (Şekil 2).

Şekil 1. Beklenen ve Gözlenen Birikimli Olasılık

Şekil 2. Standardize Tahmini Değerler ve Sapmalar

BULGULAR

Ölçeklerin Birbirleriyle Korelasyonlarına İlişkin Bulgular

Değişkenler arasındaki ilişkileri görmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Mutluluk ve değerler arasındaki ilişkilere ait korelasyonlar, ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 3 'de gösterilmektedir.

Tablo 3'de basit korelasyon katsayılarından görüldüğü gibi, mutluluk ve geleneksellik değeri arasındaki ilişki dışında mutluluk ölçeğinden alınan puanlarla güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim gruplarından oluşan özgenişletim ve yeniliğe açıklık değerler kategorisi; evrenselcilik ve iyilikseverlik gruplarından oluşan özaşkınlık değerleri; uyma ve güvenlik gruplarından oluşan üst değer kategorilerinden alınan puanlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde tüm ilişkilerin $p < .05$ ve $p < .01$ düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre özaşkınlık değerlerinin mutlulukla ilişkisi mutluluğun diğer kategorilerle ile ilişkisinden daha yüksektir.

Tablo 3. Araştırmanın ana değişkenleri arasındaki basit korelasyon katsayıları, ortalama ve standart sapma değerleri

Değişkenler	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
(1) Mutluluk											
(2) Güç	.27**										
(3) Başarı	.21**	.63**									
(4) Hazcılık	.33**	.44**	.52**								
(5) Uyarılım	.26**	.49**	.58**	.63**							
(6) Özyönelim	.27**	.42**	.62**	.62**	.61**						
(7) Evrenselcilik	.38**	.42**	.50**	.47**	.44**	.66**					
(8) İyilikseverlik	.35**	.48**	.44**	.35**	.32**	.49**	.77**				
(9) Geleneksellik	.10	.28**	.19**	.15*	.21**	.15*	.39**	.49**			
(10) Uyma	.25**	.47**	.42**	.38**	.35**	.40**	.67**	.69**	.41**		
(11) Güvenlik	.29*	.53**	.62**	.54**	.47**	.67**	.77**	.75**	.42**	.58**	
Ortalama	4.77	5.61	5.93	6.10	5.59	6.08	6.13	6.11	4.79	5.92	5.39
SS	0.97	0.99	0.87	1.03	1.11	0.86	0.89	0.83	1.03	0.90	0.72

N=226, *p<.05, **p<.01

Mutluluğun Yordanmasına İlişkin Bulgular

Güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, geleneksellik, uyma, güvenlik, evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin mutluluğu ne derece yordadığını belirlemek amacı ile çoklu regresyon analizi uygulanmıştır (tablo 4).

Regresyon analizinden elde edilen bulgular güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, geleneksellik, uyma, güvenlik, evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin doğrusal kombinasyonunun mutluluğu anlamlı bir düzeyde yordadığını göstermiştir ($R^2 = .21$, $F_{(10, 197)} = 5.25$, $p < .05$). Regresyon denkleminde giren değerler açısından hazcılık değerinin ($\beta = .22$, $t_{(207)} = 2.41$, $p > .05$), özaşkınlık değerini oluşturan iyilikseverlik ($\beta = .32$, $t_{(207)} = 2.57$, $p < .01$) ve evrenselcilik ($\beta = .32$, $t_{(207)} = 2.37$, $p < .05$) değerlerinin mutluluğu yordamada anlamlı olduğu görülmüştür. Diğer değişkenlerin mutluluğu yordamada anlamlı olmaması dikkate alındığında, iyilikseverlik, evrenselcilik ve hayattan keyif ve tat almayı değerlendiren hazcılık değerleri mutluluğun en güçlü yordayıcısı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgu, bireylerin hazcılık, iyilikseverlik, ve evrenselcilik değerlerine verdiği önem arttıkça mutluluk düzeylerinin arttığını göstermektedir.

Tablo 4. Mutluluk için çoklu regresyon sonuçları

	B	SH	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Güç	.17	.09	.17	1.93	.055
Başarı	-.11	.11	-.10	-1.02	.309
Hazcılık	.21	.09	.22	2.30	.022
Uyarılım	.03	.08	.03	.326	.744
Özyönelim	-.07	.13	-.06	-.563	.574
Evrenselcilik	.34	.15	.32	2.37	.019
İyilikseverlik	.37	.15	.32	2.57	.011
Geleneksellik	-.10	.07	-.11	-1.42	.155
Uyma	-.14	.11	-.13	-1.28	.200
Güvenlik	-.27	.17	-.20	-1.54	.123
R²	.21				

TARTIŞMA

Bu araştırmada güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim, geleneksellik, uyma, güvenlik, evrenselcilik ve iyilikseverlik değerlerinin bireylerin öznel mutluluk düzeyleri ile ilişkisi incelenmiştir. Bu amaç için öncelikle kullanılan ölçme araçlarından “Öznel Mutluluk Ölçeği” nin Türk kültürüne uyarlanma çalışması gerçekleştirilmiştir.

Uyarlama çalışması sonuçları ölçeğin orijinal çalışmaya benzer bir şekilde yeterli geçerlik ve güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Çalışmanın sonuçları bireyci değerlerden hazcılığın gençlerin hissettiği mutlulukla anlamlı ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, toplulukçu olarak sınıflandırılan (Triandis, 1995) Türk toplumunda bireylerin batının kültürel değerlerinden, benlik tasarımlarından, tutumlarından ve davranışlarından giderek daha fazla etkilenmesiyle açıklanabilir. Türkiye’de değerlerle ilgili yapılan çalışmalarda da özerklik, başarı, kendini geliştirme gibi bireyci değerlerin vurgulandığı görülmüştür (Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün,1999).

Hazcılıkla mutluluk arasındaki ilişki mutluluğun kavramsallaştırılma biçimiyle de açıklanabilir. Alanyazında mutluluk ya da iyi oluş “hedonik” ve “eudaimonik” olarak iki farklı kavramsal yapı altında incelenmektedir ve kişilerin iyi oluşunun bu ayrıma dayanılarak en iyi şekilde anlaşılabilceği ileri sürülmektedir (bkz., Deci ve Ryan, 2008; Ryan ve Deci, 2001; Ryff ve Singer, 2008). Buna göre, değerlerin hedonik iyi oluşu eudaimonik iyi oluştan daha iyi yordadığı gösterilmiştir (Joshnloo ve Ghaedi, 2009). Çalışmada kullanılan Lyubomirsky ve Lepper (1999) tarafından geliştirilmiş olan “Öznel Mutluluk Ölçeği” kişilerin hissettiği genel öznel mutluluğu ölçen ve iyi oluşun hedonik kavramsallaştırılmasına uygun bir ölçektir. Mutlulukla hazcılık (hedonism) arasındaki olumlu ilişki bu tartışmaya dayandırılabilir.

Hazcılığa ek olarak, iyilikseverlik ve evrenselcilik değerlerinin gençlerin mutluluk düzeylerini yordadığı görülmüştür. Sagiv ve Schwartz (2000) iyilikseverlik ve evrenselcilik değerlerinin içsel değerler olduğunu ileri sürmektedir. İnsancıl (Fromm, 1976; Maslow, 1954) ve organizmacı (Deci ve Ryan, 2000; Ryan ve Deci, 2000) kuramlar ve bazı araştırmacılar (Kasser ve Ahuvia, 2002) büyüme, toplumun gelişimine katkıda bulunma yerine dış görünüm ve gelir gibi dışsal ya da materyalistik değerlerin kişilerin mutlulukları üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu ileri sürmektedir. Başka çalışmalarda da (örn. Kasser ve Ryan, 1996) dışsal materyalistik değerlerin mutlulukla olumsuz, içsel değerlere sahip olmanın ise olumlu ilişkili olduğu gösterilmiştir. Bu araştırmada evrenselcilik ve iyilikseverlik değerleri ile mutluluk arasındaki ilişkiyi ortaya koyan bulgu yukarıdaki bulgularla ve Türkiye’de yardımseverlik değerinin önemini ortaya koyan çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir (Karakitapoğlu-Aygün ve İmamoğlu, 2002; İmamoğlu ve Karakitapoğlu-Aygün,1999).

Bu çalışmanın bazı sınırlılıkları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki çalışmada elde edilen sonuçlar sadece kişilerin bildirimleri üzerine dayanmasıdır. Kişinin daha objektif yöntemlerle değerlendirilmesi ortaya konan ilişkilerin geçerliğini artırabilir. Ayrıca bu çalışma kesitsel bir çalışmadır. Kişinin değerlerindeki değişimlerin zaman içinde izlenmesi ve bu değişimlerin mutlulukla ilişkisinin boyamsal bir çalışmada değerlendirilmesi önemli sonuçlar ortaya koyabilir. Ayrıca çalışma grubunun sayısının azlığı ve sadece bir üniversitede okuyan öğrenci grubundan oluşması da bir sınırlılıktır ve sonuçlar öğrenci olmayan ve farklı yaştaki gruplara genellenemez. Ayrıca bu çalışmanın önemli bir sınırlılığı da katılımcıların mutlulukları ile ilişkili olabilecek sosyo-demografik değişkenlerin kontrol edilmemiş olmasıdır.

Sonuç olarak farklı değerlere ve amaçlara sahip bireyler için farklı değişkenler bireyin mutluluğu üzerinde etkili olabilir. Mutlulukla ilgili olarak tek bir neden üzerine odaklanmak yerine gelecek çalışmalarda kültür, kişilik özellikleri, algılar, amaçlar, kişinin sahip olduğu kaynaklar (destek) ve çevresel faktörler bir arada ele alınmalı ve bu değişkenlerin etkileşimleri incelenmelidir.

MAKALENİN BİLİMDEKİ KONUMU

Eğitim Bilimleri, Psikolojik Danışma ve Rehberlik ABD.

MAKALENİN BİLİMDEKİ ÖZGÜNLÜĞÜ

Değerlerin bireyin dünyayı ve kendisini algılaması açısından ruh sağlığı üzerinde önemli bir etkisi bulunmasına karşın bilimsel olarak yeterince incelenmemiştir. Bu çalışmayla bu alandaki bilgi birikimine katkı sağlanması planlanmıştır. Batı kültüründe yapılan çalışmalar genellikle bireyci değerlerin bireylerin mutluluğu ile ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Geleneksel değerlerin önemli olduğu Türkiye toplumunda bu bulgulardan farklı olarak iyilikseverlik gibi değerlerin de önemli olduğunun gösterilmesi çalışmanın bilim alanına önemli bir katkısı olarak değerlendirilebilir. Bu bilgiler değerler konusunda çalışmalar yapılırken ve psikolojik danışma çalışmalarında kullanılabilir.

KAYNAKÇA

- Andrews, F. M. & Withey, S. B. (1976). *Social Indicators of Well-Being: America's Perception of Life Quality*. Plenum Press: New York.
- Argyle, M. (2001). *The Psychology of Happiness*. (Rev. ed), East Sussex, Great Britain: Routledge.
- Brickman, P., Coates, D. & Janoff-Bulman, R. (1978). 'Lottery winners and accident victims: Is happiness relative?'. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36, 917-927.
- Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1980). 'Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: Happy and unhappy people'. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 668-678.
- Çileli, M. (2000). Change in value orientations of Turkish youth from 1989 to 1995. *The Journal of Psychology*, 134, 297-305.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2008). Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology*, 49, 14-23.
- Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin* 95, 542- 575.
- Diener, E. & M. Diener (1995). Cross cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology* 68, 653-663.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Diener, E., E. Sandvik, L. Seidlitz & M. Diener (1993). The relationship between income and subjective well-being: Relative or absolute?. *Social Indicators Research* 28, 195-223.
- Diener, E., E.M. Suh, R.E. Lucas & H.L. Smith (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276-302.
- Emmons, R. A. (1986). Personal strivings: An approach to personality and subjective well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1058-1068.
- Francis, L. J. (1999). Happiness is a thing called stable extraversion: a further examination of the relationship between the Oxford Happiness Inventory and

- Eysenck's dimensional model of personality and gender. *Personality and Individual Differences*, 26, 5–11.
- Fromm, E. (1976). *To Have or to Be*, 1979 ed. London: Abacus.
- Göregenli, M. (1995). Kültürümüz açısından bireycilik-toplulukçuluk eğilimleri: Bir başlangıç çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 1-14.
- Göregenli, M. (1997). Individualist and collectivist tendencies in a Turkish sample. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 28, 787-793.
- Haring, M. J., Stock, W. A. & Okun, M. A. (1984). A research synthesis of gender and social class as correlates of subjective well-being. *Human Relations*, 37, 645-657.
- Headey, B. & A. Wearing (1989). Personality, life events, and subjective wellbeing: Toward a dynamic equilibrium Model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 731–739.
- Heine, S.J., D.R. Lehman, H.R. Markus & S. Kitayama (1999). Culture and the need for positive self-regard. *Psychological Review*, 106, 766–794.
- Hellevik, O. (2003). Economy, values and happiness in Norway. *Journal of Happiness Studies*, 4, 243–283.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Thousand Oaks, Calif: Sage.
- Inglehart, R. (1990). *Culture shift in advanced industrial society*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- İmamoğlu, E. O., & Karakitapoğlu-Aygun, Z. (1999). 1970'lerden 1990'lara değerler: Üniversite düzeyinde gözlenen zaman, kuşak ve cinsiyet farklılıkları. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 1-22.
- İmamoğlu, E. O., Küller, R., İmamoğlu, V., & Küller, M. (1993). The social psychological worlds of Swedes and Turks in and around retirement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 24, 26–41.
- Joshanloo, M., & Ghaedi, G. (2009) Value priorities as predictors of hedonic and eudaimonic aspects of well-being. *Personality and Individual Differences*, 47, 294–294.
- Jöreskog, K. G., Sörbom, D. (1999). *Lisrel 8.30 and Prelis 2.30*. In: Scientific Software International.

- Karakitapoğlu-Aygün, Z. (2002). *Self-construals, perceived parenting styles and wellbeing in different cultural and socio-economic contexts*. Unpublished doctoral dissertation. Middle East Technical University, Ankara, Turkey.
- Karakitapoğlu-Aygün, Z., & İmamoğlu, E. O. (2002). Value domains of Turkish adults and university students. *The Journal of Social Psychology*, 142, 333-351.
- Kasser, T., & Ryan, R. M. (1996). Further examining the American dream: differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 280-287.
- Kasser, T., & Ahuvia, A. C. (2002). Materialistic values and well-being in business students. *European Journal of Social Psychology*, 32, 137-146.
- Kitayama, S. & H.R. Markus (2000). The pursuit of happiness and the realization of sympathy: Cultural patterns of self, social relations, and wellbeing, in E. Diener and E.M. Sul (eds), *Culture and Subjective Well-being* (The MIT Press, Cambridge, MA), pp. 113–162.
- Kuşdil, M. E. & Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.
- Kwan, V.S.Y., M.H. Bond & T.M. Singelis (1997). Pancultural explanations for life satisfaction: Adding relationship harmony to self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73, 1038–1051.
- Lu, L. (1995). The relationship between subjective well-being and psychosocial variables in Taiwan. *The Journal of Social Psychology*, 135, 351–357.
- Lu, L. & J. B. Shih (1997). Sources of happiness: A qualitative approach. *Journal of Social Psychology*, 137, 181–187.
- Lu, L., R. Gilmour & S.F. Kao (2001). Culture values and happiness: An East–West dialogue. *Journal of Social Psychology*, 141, 477–493.
- Lyubomirsky, S., & Lepper, H. S. (1999). A measure of subjective happiness: Preliminary reliability and construct validation. *Social Indicators Research*, 46, 137–155.
- Lyubomirsky, S. (2001). Why are some people happier than others? The role of cognitive and motivational processes in well-being. *American Psychologist*, 56, 239–249.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803–855.

- Markus, H.R. & S. Kitayama (1991). Culture and the self: Implication for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98, 224–253.
- Markus, H.R. & S. Kitayama (1998). The cultural psychology of personality. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29, 63–87.
- Maslow, A. (1954). *Motivation and personality*. New York: Harper.
- Michalos, A.C. (1985). Multiple discrepancies theory (MDT). *Social Indicators Research*, 16, 347–413.
- Omodei, M. M. & A. J. Wearing (1990). Need satisfaction and involvement in personal projects: Toward an integrative model of subjective well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 762–769.
- Parducci, A. (1984). *Value judgments: Toward a relational theory of happiness*, in J. Fiser (ed.), *Attitudinal Judgment* (Springer, New York), 3–21.
- Ratzlaff, C., D. Matsumoto, N. Kouznetsova, J. Raroque & Ray R. (2000). Individual psychological culture and subjective well-being, in E. Diener and E.M. Sul (eds), *Culture and Subjective Well-being* (The MIT Press, Cambridge, MA), 37–60.
- Ryan, R. M. and Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68–78.
- Ryan R.M. & E.L. Deci (2001). On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being, in S. Fiske (ed.), *Annual Review of Psychology* (Annual Reviews Inc., Palo Alto, CA) Vol. 52, pp. 141–166.
- Ryff, C. D., & Singer, B. H. (2008). Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being. *Journal of Happiness Studies*, 9(1), 13-39.
- Sagiv, L., & Schwartz, S. H. (2000). Values Priorities and Subjective Well-Being: Direct Relations and Congruity Effects. *European Journal of Social Psychology*, 30, 177-198.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25, pp. 1-65). San Diego, CA: Academic Press.

- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and contents of human values? *Journal of Social Issues*, 4, 19-45.
- Spangler, W. D., & Palrecha, R. (2004). The relative contributions of extraversion, neuroticism, and personal strivings to happiness. *Personality and Individual Differences*, 37, 1193–1203.
- Suh, E.M.: 2000, 'Self, the hyphen between culture and subjective well-being', in E. Diener and E.M. Sul (eds), *Culture and Subjective Well-being* (The MIT Press, Cambridge, MA), 63–86.
- Şimşek, Ö.F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayınları.
- Triandis, H. C. (1995). *Individualism and Collectivism*. Boulder, Colo.: Westview Press.
- Watson, D., Clark, L., & Tellegen, A. (1988). Development and validation of brief measures of positive and negative affect: The PANAS scales. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 1063-1070.